

Ольга ВОРОБЕЙ,

orcid.org/0000-0003-4956-8943

кандидат філологічних наук,

асистент кафедри мов і літератур Далекого Сходу та Південно-Східної Азії

Інституту філології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

(Київ, Україна) oerjia@gmail.com

Анна СОКОЛ,

orcid.org/0000-0002-9983-0009

студентка II курсу магістратури кафедри мов і літератур Далекого Сходу

та Південно-Східної Азії

Інституту філології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

(Київ, Україна) anett.smrnv@gmail.com

ОБРАЗИ НОВИХ ЖІНОК-ІНТЕЛЕКТУАЛОК У П'ЄСІ СЯ ЯНЯ «АРОМАТНІ ТРАВИ НА ГОРИЗОНТІ»: ТИПОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Стаття присвячена аналізу типології жіночих образів у п'єсі «Ароматні трави на горизонті», що належить перу китайського драматурга Ся Яня (夏衍, 1900–1995). Проблематика творів Ся Яня є досить різноманітною і здебільшого залежала від зовнішніх соціально-культурних чинників періоду створення п'єси, але особлива увага у цій статті буде приділена гендерній типології, яка яскраво висвітлюється в п'єсі «Ароматні трави на горизонті» (《芳草天涯》). Драматург порушує проблему дуалістичного світогляду жінок-інтелектуалок, які розриваються між прогресивним мисленням та модусами патріархальної поведінки, що дало нам змогу виділити три основні типи жінок-інтелектуалок: зневірена інтелектуалка, прогресивна інтелектуалка та інтелектуалка-домогосподарка. Мета статті полягає в системному вивченні жіночих характерів у п'єсі китайського драматурга Ся Яня «Ароматні трави на горизонті», а також у розробці типології жіночих образів з урахуванням їхніх ідейно-смислових доміант, специфіки художніх прийомів і засобів, використаних автором для їхнього художнього втілення та функціональні ролі героїнь у сюжетній структурі творів. Для досягнення цієї мети у статті були використані методи аналізу та синтезу для визначення місця, ролі, функцій жіночих персонажів у п'єсі Ся Яня «Ароматні трави на горизонті» та з'ясування ідейно-смислового навантаження цих образів; типологічний метод для опису жіночих портретів на основі типологічного зіставлення; застосовувався біографічний метод для окреслення ідейно-тематичної спрямованості драматургічного доробку Ся Яня; дослідження психологічних зрушень, відображених у поведінці та переживаннях героїнь, потребували звернення до прийомів психоаналізу; системний підхід дав змогу актуалізувати чинники системотворчі чинники жіночого характеротворення зокрема. Для досягнення поставленої мети і отримання об'єктивних результатів були поставлені такі завдання: 1) окреслити основні теми, ідеї та особливості драматургічного доробку Ся Яня; 2) здійснити огляд системи персонажів та дослідити, зокрема, систему жіночих образів у п'єсі «Ароматні трави на горизонті»; 3) окреслити художньо-естетичні параметри репрезентації різних типів жінок-інтелектуалок у п'єсі «Ароматні трави на горизонті». Наукова новизна полягає в системному аналізі характерів жінок-інтелектуалок у драмі Ся Яня «Ароматні трави на горизонті» з урахуванням здобутків екзистенційної філософії, психоаналізу, соціологічних концепцій, що побутували в Китаї на початку ХХ ст. В результаті проведеного дослідження було визначено, що, незважаючи на свободи та права нарівні з чоловіками в більшості сфер економічного, культурного, сімейного та політичного життя, традиційний світогляд продовжував міцно тримати у своїх тенетах навіть найпрогресивніших жінок. Отже, Ся Янь шляхом зображення різних моделей жіночої поведінки (виведених нами у запропоновану типологію: зневірена інтелектуалка, прогресивна інтелектуалка, інтелектуалка-домогосподарка) та особливостей чоловічої поведінки підтвердив думку про те, що у першій половині ХХ ст. у соціумі все ще домінувала думка про маловартість жінки, а усі її спроби стати незалежною активною особистістю закінчувалися невдачею.

Ключові слова: розмовна драма, Китай, жіночий образ, типологія.

Olha VOROBEL,

orcid.org/0000-0003-4956-8943

Candidate of Philological Sciences,

Assistant Professor at the Department of Far East and Southeast Asia

Languages and Literatures

Institute of Philology

of Taras Shevchenko National University of Kyiv

(Kyiv, Ukraine) oerjia@gmail.com

Anna SOKOL,

orcid.org/0000-0002-9983-0009

Second-year Master's Student at the Department of Far East and Southeast Asia

Languages and Literatures

Institute of Philology

of Taras Shevchenko National University of Kyiv

(Kyiv, Ukraine) anett.smrnv@gmail.com

NEW INTELLECTUAL WOMEN IMAGES IN THE XIA YAN' PLAY "FRAGRANT FLOWERS ON THE HORIZON": TYPOLOGICAL ASPECT

The article is devoted to the analysis of the typology of female images in the play "Fragrant Flowers on the Horizon", written by Chinese playwright Xia Yan (夏衍, 1900–1995). The issues of Xia Yan's works are quite diverse and mostly depended on external socio-cultural factors of the period of the play's creation, but special attention in this article would be paid to the gender typology, which is clearly highlighted in the play "Fragrant Flowers on the Horizon" (《芳草天涯》). The playwright raises the issue of the dualistic worldview of women intellectuals, who are torn between progressive thinking and modes of patriarchal behavior, which allowed us to distinguish three main types of women intellectuals: disillusioned intellectual, progressive intellectual and intellectual housewife. The purpose of the article is to study systematically female characters in the play by Chinese playwright Xia Yan "Fragrant Flowers on the Horizon", as well as to develop a typology of female images taking into consideration their ideological and semantic dominants, the specifics of artistic techniques and tools used by the author for their artistic embodiment and functional roles of heroines in the plot structure of the works. To achieve this goal, the article used methods of analysis and synthesis to determine the place, role and functions of female characters in Xia Yan's play "Fragrant Flowers on the Horizon" and to clarify the ideological and semantic load of these images; typological method for describing female portraits based on typological comparison; the biographical method was used to outline the ideological and thematic orientation of Xia Yan's dramatic works; the study of psychological changes reflected in the behavior and experience of the heroines required recourse to the techniques of psychoanalysis; the systemic approach made it possible to actualize the system-forming factors of female character formation in particular. To achieve the main purpose and obtain objective results were set the following tasks: 1) to outline the main themes, ideas and features of Xia Yan's dramatic works; 2) to review the system of characters and explore the system of female images in the play "Fragrant Flowers on the Horizon" in particular; 3) outline the artistic and aesthetic parameters of the representation of different types of women intellectuals in the play "Fragrant Flowers on the Horizon". The scientific novelty lies in the systematic analysis of the characters of women intellectuals in Xia Yan's drama "Fragrant Flowers on the Horizon" taking into consideration the achievements of existential philosophy, psychoanalysis, sociological concepts that were spread in China in the early twentieth century. The study found that despite freedoms and rights on an equal footing with men in most areas of economic, cultural, domestic, and political life, the traditional worldview continued to hold firmly in its nets even the most progressive women. Thus, Xia Yan confirmed the idea that in the first half of the twentieth century the idea of low women's value still dominated in society, and all their attempts to become independent and active ended in failure.

Key words: spoken drama, China, women's image, typology.

Постановка проблеми. Творчість китайського драматурга, письменника, журналіста, сценариста та режисера Ся Яня (夏衍, 1900–1995) справила значний вплив на історію сучасної китайської драми: його унікальний тип драматичного мистецтва знаменував новий етап у розвитку китайської драматичної літератури. Ся Янь часто називають «однolitком ХХ століття», що пройшов унікальний життєвий та творчий шлях. Отже, після повернення з Японії, до якої він потрапив унаслідок стипендіальної програми, Ся Янь у липні 1929 р.

разом із Чжен Боці¹ (郑伯奇, 1895–1979), Фен Найчао² (冯乃超, 1901–1983) та А Інєм³ (阿英,

¹ Справжнє ім'я Чжен Лунцзін (郑隆谨). Сценарист, письменник, фахівець у сфері літератури та мистецтва, один із засновників лівого літературного руху. Учасник Сінхайської революції (辛亥革命, 1911–1912 рр.).

² Революціонер, педагог, поет та письменник. Автор рецензій та перекладач, свої переклади часто здійснював під псевдонімом Фен Цзитао (冯子韬).

³ Справжнє ім'я Цянь Сінцунь (钱杏邨). Драматург, есеїст, перекладач та літературознавець. Довгий час займався революційною художньою самодіяльністю.

1900–1977) Ся Янь організував Шанхайський художній театр, метою якого була популяризація *розмовної драми*⁴ для представників робочих класів. Однак невдовзі після закриття театру драматург налагодив зв'язки з Драматичною асоціацією⁵ (戏剧协社) і у квітні того ж року ним був успішно заснований «Китайський лівий театральний альянс» (《中国左翼剧团联盟》), що в найближчому майбутньому визначило розвиток *розмовної драми* в Шанхаї (丁帆, 朱晓进, 2007: 226).

Тематика творів Ся Яня завжди відповідала потребам суспільства. Автор постійно підтримував зв'язок як із представниками інтелігенції, так і з простим народом. Він завжди добре відчував світовідчуття китайців та настрої суспільства, отже, часто у п'єсах подавав власне бачення причин соціально-економічних криз, а в уста своїх персонажів вкладав можливі варіанти вирішення цих проблем.

Так, у п'єсі «Сай Цзінхуа» (《赛金花》, 1936) Ся Янь описує події Іхетуанського повстання⁶ та інтервенцію іноземних військ задля його придушення. Драматург у п'єсі протиставляє пасивність влади, зраду власного народу, поступки інтервентам імператриці Ци Сі впевненій діяльності звичайної куртизанки, яка змогла використати незначні переваги свого оточення задля покращення майбутнього країни. Тим самим Ся Янь збагачує тематику драм того часу, виводячи боротьбу жінки за благо власної батьківщини.

Тематика гендерної рівності, відчайдушної боротьби за достойне життя жінок зображена у драмі «Вільне серце» (《自由魂》, 1936). Вона присвячена історії жінки, першої революціонерки Китаю Цю Цзінь, яка виступала за права жінок, за їхню незалежність у всіх сферах життя. За участь у таємних товариствах та організацію повстання її заарештували, жорстоко катували та стратили. Саме події ув'язнення і зображені в п'єсі. В образі

⁴ *Розмовна драма* (话剧) стала кінцевим результатом інтуїтивних пошуків китайських драматургів I пол. XX ст., які намагалися залишити діалогічно-монологічну структуру цивілізованого театру, але надати п'єсам аутентичного характеру. Зокрема, для розмовної драми характерними стали наступні формальні та змістові особливості: п'єса складається з дій та сцен, розташованих у хронологічному порядку з причинно-наслідковим зв'язком; дія розмовної драми передається в діалогічно-монологічній формі, яка обов'язково фіксується у детально прописаному сценарії, що запобігає виникненню імпровізації на сцені (Воробей, 2013: 9–10).

⁵ Китайський аматорський драматичний колектив, заснований 1921 р. у Шанхаї.

⁶ Іхетуанське повстання (义和团运动) – повстання проти іноземного втручання в економіку, внутрішню політику і релігійне життя Китаю, що досягло свого максимуму в останні роки правління династії Цін. Почалося в листопаді 1899, користувалося підтримкою з боку офіційної влади і було розгромлене коаліцією 8 держав.

Цю Цзінь Ся Янь звеличує безстрашність, самопожертву, волю до свободи і перемоги справжнього патріота.

Разом із стрімким розвитком світових подій у I пол. XX ст. змінюється і актуальна тематика драматичних творів. Саме тому пізніша п'єса Ся Яня «Бацили фашизму» (《法西斯细菌》, 1942), розкриває тематику поширення ідей фашизму у світі, яка була актуальною на початку 40-х років.

Внаслідок воєнної агресії у 1937 р. з боку Японії Китай охопила глибока соціально-політична криза. Саме на ці тривожні події Ся Янь відгукнувся п'єсою «Під дахами Шанхаю» (《上海屋檐下》, 1937), де через сповнене болем та пригнічення життя п'яти шанхайських сімей автор показує душевний стан та потворність суспільства

Після проголошення КНР у 1949 р. у м. Чунцін під керівництвом Цзін Шаня⁷ (金山, 1911–1982) вперше було поставлено п'єсу «Ароматні трави на горизонті» (《芳草天涯》), яка стала своєрідною авторською рефлексією на події періоду китайсько-японської війни: це була надзвичайна та несподівана у своєму конфуціанському висвітленні стабільності та злагоди в сімейних відносинах історія про кохання та подружнє життя серед інтелектуалів-біженців у м. Гуйлін (McDougall, 1997: 310).

Дж. Бейкер вважає, що кожен драматичний твір Ся Яня побудований навколо теми, яка відповідає інтересам автора. Крім того, ці теми змінювалися залежно від політичних змін, соціальних модифікацій та економічних зрушень у Китаї. Драматург зазвичай виділяє основну тему, а решту сюжетних ліній розміщує у порядку, що дозволяє в подальшому об'єднати події в єдине ціле. В іншому випадку, попри яскраві характеристики персонажів та реалістичне зображення життя, п'єса здебільшого залишиться заплутаною та незрозумілою для глядача, а відповідно, не задовольняє його очікування (乔治·贝克, 2004: 80). Сам же Ся Янь теж зауважував, що йому подобається, коли в п'єсі превалує одна тема, коли вона будується навколо певної проблеми в лаконічній та простій манері.

Аналіз досліджень. Позаяк Ся Янь був режисером-новатором, відповідно, більшість наукових досліджень в основному зосереджені на його кінематографічній діяльності. Що ж до драматургічної творчості Ся Яня, то ця проблематика здебільшого розглядалась лише в наукових працях китайських (Чень Шоучжу (陈瘦竹), Ке Мін (克明),

⁷ Китайський актор, один із видатних представників «золотої епохи» шанхайського кіно.

Чжан Ін (张颖) та американських (Дж. Бейкер, Дж. Говард Ларсон, Дж. Гайден) науковців, які здебільшого акцентували на знакових творах драматурга – «Бацили фашизму» та «Під дахами Шанхаю».

Професор Інститут літератури Цзінанського університету Ван Фенсянь (王凤仙) зазначає, що саме цей драматичний твір був несправедливо розкритикований через неполітичну любовну тематику, хоча за своєю художньою цінністю саме тут представлено чи не найвищий рівень драматичного мистецтва Ся Яня. Сучасні стан суспільства та його тенденції, навпаки, сприяють переосмисленню та переоцінці матеріалу, викладеному у цій драмі (王凤仙, 2010).

Мета статті полягає в системному вивченні жіночих характерів у п'єсі китайського драматурга Ся Яня «Ароматні трави на горизонті», а також розробці типології жіночих образів з урахуванням їхніх ідейно-сміслових доміант, специфіки художніх прийомів і засобів, використаних автором для їхнього художнього втілення, та функціональних ролей героїнь у сюжетній структурі творів.

Виклад основного матеріалу. Творчість Ся Яня різноманітна та багатогранна. У своїх творах він вивчає проблему гендерних відносин («Цай Цзінхуа», «Вільне серце»), пропонує наукове пояснення сучасних політичних процесів («Бацили фашизму») та їхніх наслідків, вивчає трансформації сім'ї як соціального інституту («Під дахами Шанхаю»). Зокрема, він досліджує таке складне та широке питання, як проблема жінки в тогочасному суспільстві («Ароматні трави на горизонті»).

«Ароматні трави на горизонті» – перша п'єса Ся Яня, що повністю присвячена темі кохання та шлюбу, а її події розгортаються на тлі загрози вторгнення японських військ до м. Гуїлінь у 1944 р. Попри це, роздуми драматурга виходять далеко за рамки часу та суспільства, занурюючи читача в глибини життя та побуту. Структура п'єси проста та лаконічна, однак не переходить межу «одноманітності та розпливчатості». Основою для драми став любовний конфлікт представників інтелігенції в розпал війни та дезорієнтації населення. Багате соціальне життя тут об'єднується воєдино, що дозволяє автору сконцентрувати багаточисельних персонажів у шести ролях і перетворює п'єсу на найменш чисельну за кількістю персонажів та найбільш концентровану за сюжетом, а також вродженим та інтенсивним конфліктом в усій творчості Ся Яня. Весь твір висвітлює просту, але напружену історію, зосе-

реджену на проблемах та болі сімейного життя професора університету Шан Чжихуея (尚志恢). Головна ідея представлена досить природньо та глибоко. Авторський метод змушує його героїв сперечатись в їх тривіальному житті та пережити потрясіння в емоційному світі, внаслідок чого в їхніх сімейних суперечках знаходять своє відображення соціальні конфлікти, що відображають ті буремні часи (刘方政, 2009: 306).

За усіма шістьма героями п'єси «Ароматні трави на горизонті», кожен з яких є представником інтелігенції, особистістю з власним бекграундом, спостерігається розвиток характеру від початку і до кінця твору, що, до речі, більше відповідає класичній побудові образу героя у прозі, аніж у драмі.

Варто сказати, що найрадикальнішим із них виявляється молодий юнак на ім'я Сюй Найчен (许乃辰), якому стало під силу перемогти власні почуття та повністю віддати себе задля спільного добра. На протигагу цьому чоловічому образу Ся Янь вводить дівчину Сяюнь (小云) – найменш досвідчену серед усіх, безвідповідальність та нестримна поведінка якої стали причиною основного конфлікту, але, врешті-решт, вона наслідує свого товариша Найчена. Головний герой, Шан Чжихуей, який є типовим представником інтелігенції, блискуче проявляє себе в будь-якій теоретичній дискусії, однак насправді виявляється найслабшою особистістю, егоїстичним та повністю загубленим у реальному житті. Іронічно, що «буржуазний та ліберальний» пан Мен (孟文秀) здається найбільш урівноваженим серед усіх, в основному завдяки його природній толерантності та прагненню допомогти іншим. Жіночі персонажі – пані Мен (孟太太) та Юнфен (石咏芬) – опиняються в полоні подвійної дилеми: підкорення та залежність від своїх чоловіків та палоче бажання вести спосіб життя, притаманний ліберальним жінкам. Позаяк, пані Мен знаходиться у порівняно кращій ситуації, адже, як і її чоловік, вона здатна проявляти турботу про інших.

Не існує еталонного зразка поведінки представників інтелігенції в подібних ситуаціях, однак тиск обставин демонструє, що шлях Сюй Найчена є найбільш логічним, адже дозволяє йому присвятити себе потребам суспільства і звільнити себе від аб'юзивних відносин. Ся Янь підводить глядачів до думки, що в широкому розумінні любов не стає на заваді суспільних відносин, будь то воєнний час чи ні, доки обидва партнери уникають будь-яких необдуманих та егоїстичних кроків. З іншого боку, надто велика терпимість і абсолютна відсутність стриманості можуть призвести до неминучої катастрофи. Успішне «управління»

коханням та шлюбом зрештою залежить від причетних особистостей. У цьому плані необхідний справедливий баланс між почуттями, інтелектуальною проникливістю та відчуттям потреб суспільства (Eberstein, 1990: 267).

Жінки в «Ароматних травах на горизонті» мають власне культурне коріння, духовні реалії та риси характеру. Сам драматург глибоко проникає у глибини жіночого життя задля дослідження істинної жіночої психології. Через зображення трьох жінок Ся Янь показує читачеві різні стани жіночого існування і досліджує їхнє життя на шляху до свободи. Саме тому з-під пера автора кожен жіночий образ виходить настільки змістовно багатим.

Зневірена інтелектуалка

Безсумнівно, важливим персонажем у п'єсі є **Ши Юнфен**. Читачеві продемонстроване пост-заміжнє життя жінки: її чоловік – видатний культурний діяч, який постійно зайнятий справами, що стосуються його роботи, а сама Юнфен увесь день займається хатньою роботою. Повертаючись із роботи, знаходячись дома, цілими днями її чоловік у поганому настрої, постійно незадоволений. Вони обоє загрузли у обвинуваченнях, скаргах, відчаї, мовчанні та конфліктах, що, зрештою, поставили під загрозу їх стосунки та подружнє життя. У процесі її морального протистояння із чоловіком, драматург яскраво показав процес становлення нової жінки ХХ ст. – жінки-інтелектуала: вона здобула вищу освіту, дотримувалась ідеї свободи та рівності і була сильною, соціально активною жінкою. Із молодим Чжихуеєм вони були одностайними, мали схожі інтереси та, на задрість іншим, були щасливими у шлюбі. Ши Юнфен – одна із багатьох жінок нової культурної генерації. Однак, як і для багатьох інших, її ліберальні погляди проявляються лише на концептуальному рівні, у той час як традиційна культура все ще залишається глибоко укоріненою у свідомості та є ключовим фактором у формуванні її поведінки. Утворивши власну сім'ю, Юнфен визнає традиційні для жінок норми порядку та включається у стару морально-етичну систему. Наприклад, в обговоренні гостей, котрі будуть запрошені на день народження, її чоловік Чжихуей вважав абсолютно зрозумілим, що у воєнний час життя складні та випадкові труднощі є неминучими, і не варто надмірно перейматись, адже гостями будуть найближчі друзі, однак Юнфен, все ще перебуваючи у полоні традицій, дивиться на це інакше: *«Тобі, звісно, байдуже. Люди з твого оточення навіть не подумують тебе осудити, а от їхні дружини потім скажуть, що*

це все моя вина – погляньте, ця жінка нічого не робить, навіть квартиру не здатна тримати в чистоті» (夏衍, 2011: 176). Причина не у тому, що інші насміхатимуться і осуджуватимуть її, а в тому, що вона сама вдягнула на себе кайданки традиційного світогляду. Її тон явно демонструє незадоволення, однак у глибині душі її підсвідомість все ще покійна і не сміє протестувати: жінка несвідомо ототожнює себе із традиційною роллю і переводить свій погляд на вузьке сімейне коло. Її більше не хвилюють інтереси та внутрішній світ чоловіка, вона надто сконцентрована на сім'ї, тому не в змозі побачити проблем зовнішнього світу: *«Роботу? Яку ще роботу на благо інших? Яка користь була з твоєї роботи? Самим недостатньо аби наїстись, а ти говориши про роботу?»* (夏衍, 2011: 176). Конфлікти між Юнфен, яка постійно вдома, і її чоловіком, який працює в університеті, стають частішими та інтенсивнішими. Хоча щоразу у сварці жінка показує свою агресивну налаштованість, однак це зовсім не вказує на її психічну самостійність та самосвідомість. Так, вона не задоволена чоловіком, але у глибині душі залежить від нього, адже все ще не побудувала у собі особистість та почуття суб'єктивності. Тому, коли вона кричить на чоловіка, в її тоні чути насмішку: *«Ти підеши, а що тоді мені залишається? Лиши померти з голоду? Чи мені обов'язково йти за тобою?»* Однак у відповідь вона чує лиш фразу чоловіка: *«Я тебе не змушую»* (夏衍, 2011: 177). У той же час вона відкидає в бік гідність жінки-інтелектуала і просить розуміння та співчуття. Саме в часи емоційної та подружньої кризи повністю розкривається психологічний портрет Ши Юнфен.

Може скластись враження, що порівняно із Сяююнь, Ши Юнфен – досить пасивна, слабка та місцями інфантильна, однак ми вважаємо, що цей висновок зроблений, спираючись на виклад її образу із чоловічої точки зору, і не є комплексним. Свідомо чи несвідомо Юнфен ототожнює себе з роллю домогосподарки, ізолюючись від зовнішнього світу? Чи добровільно вона пішла на це? Варто спробувати зрозуміти, що вона відчуває, роздумуючи про це: *«Є така приказка: «Стати господарем все одно що надягнути кайдани», одягаючи ці кайдани, повсякденні потреби, мені тяжко дихати, я не можу нічого контролювати, а пам'ятаю, як добре було під час навчання, наче у раю...»* (夏衍, 2011: 181). Вона ненавидить тавро «домогосподарки», засмучується, почувши, що її менш успішні в навчанні одногрупники стають відомими та заможними людьми. Однак реальність патріархального суспільства подавляє її

ідеали та підриває упевненість у собі: «Чоловік завжди приносить користь, а жінку суспільство зневажає...» (夏衍, 2011: 182). Трансцендентне прагнення до життя та переплетіння домашніх справ змушують її відчувати тривогу та неспокій. Вона жаліється, плаче, втрачає самоконтроль, а чоловіки бачать лиш її незадоволення і не думають про його причини, звинувачуючи її, а не тих, хто довів її до такого стану, але ж саме її чоловік став причиною такої поведінки. На думку Ся Янь, скарги та претензії Юнфен – це не прояв її вульгарності, а логічний наслідок від незадоволення реаліями сімейних ролей та гендерною нерівністю. Її чоловік сам називає Юнфен «тиранічною, образливою та нерозумною» (夏衍, 2011: 163). Її так звана тиранія та ірраціональність насправді є катарсисом гніву та безпомічності в ситуації нерозуміння.

Таким жінкам, як Ши Юнфен, розвиток суспільства створює можливості для «демонстрації самосуб'єктності», проте потужна соціальна реальність позбавляє їх цієї можливості, ставить у незручне положення, призводить до хвилювань та не дає адаптуватись (钱理群, 1999: 333). Така світоглядна дуалістичність змушувала жінок жити в підвішеному стані переходу від «старої» до «нової» реальності. Більше як півстоліття тому Ся Янь зобразив цю жінку через глибоке розуміння її внутрішнього «Я». Драматург не лише віддзеркалив глибину її психологічного виміру, але й зміг вийти за часові межі відображення цього образу, оскільки він є актуальним й нині.

Прогресивна інтелектуалка

Мен Сяюнь за розвитком сюжетної лінії протиставляється вищеописаному образу Ши Юнфен. Хоч вона й молода дівчина, котра здається молодою та невинною, однак насправді Сяюнь досить зріла у своєму мисленні, є сформованою самостійною особистістю із почуттям суб'єктивності. Вона не скована традиційними культурними догмами, які обмежують жінок, та достатньо смілива, аби порушувати традиційну гендерну свідомість. Сяюнь зневажає консерватизм своєї тітки, вільно спілкується з Найченем, має широкі погляди та з ентузіазмом бере участь у громадській діяльності, не поступаючись чоловікам своєю активністю. Будучи молодою, красивою та ефектною, вона виправдано упевнена в собі, тверезо дивиться на встановлений патріархальний устрій і навколишню посередність: «Ніхто не розуміє горя жінки, коли її люблять, її хвалять, але все це не має значення. І ось одного дня, біс попутав, у неї з'являються почуття до іншої людини, і це злочин, адже може завдати

комусь болю» (夏衍, 2011: 189). Її свідоме відчуття суб'єктивного допомагає залишатись незалежною і не втрачати себе, а зрілість дівчини виділяє її серед однолітків та сприяє розумінню слів та вчинків покоління її тітки. Хоча незадоволення пані Мен легко можна було зчитати з її обличчя, Сяюнь ніколи не приймала цього близько до серця, тому й виглядала в очах тітки маленькою розбещеною дівчинкою. Такі дії Сяюнь не варто зараховувати до простих і не поміркованих, адже це свого роду вияв толерантності та доброти. Ся Янь заглиблюється у психологічний та духовний світ Сяюнь, показуючи емоційний зв'язок із чоловіком Юньфен – Шан Чжихуеєм. Дівчина молода та світла, тому своїм зовнішнім виглядом вона приголомшує чоловіка: «Відчиняються двері кімнати, до якої швидко заходить Сяюнь. Розчесаною вона вилається ще красивішою, її довге кучеряве волосся заплетене у дві коси і спадають обрамлені довгими віями, вона з першого погляду справляє враження яскравої, енергійної та розумної дівчини» (夏衍, 2011: 165). Від першої і до кожної наступної зустрічі в Сяюнь та Шан Чжихуея розвиваються почуття взаєморозуміння та спорідненості. Глибокий зв'язок та спілкування із Чжихуеєм надають їй почуття впевненості, яке дівчині було складно віднайти у стосунках із Сюй Найченем. Вона відмовляє хлопцю, але й не дає волі своїм почуттям до Чжихуея. Вона розуміє чоловіка та його дружину, крім того, Юнфен, «наче розважлива дитина, що співчуває своїй матері» (夏衍, 2011: 182), завжди щира та чуйна. Сяюнь ніколи не сприймала Юнфен як свого ворога чи суперницю, вона погоджується із думкою свого дядька: «Для жінок попереднього покоління шлюб – це життя, <...> вони не просто бояться, що хтось силою забере їхню любов, вони бояться, що хтось забере їхнє життя» (夏衍, 2011: 188). Навіть зіштовхнувшись з істеричними приниженнями зі сторони Юнфен, вона не ставиться до жінки вороже чи зневажливо, адже із самого початку усвідомлює неможливість своїх стосунків із Чжихуеєм у контексті культурних рамок та соціальних реалій. Сяюнь така ж молода та енергійна, як і її однолітки, однак Чжихуеєй говорить, що серед усіх них вона вирізняється своєю неординарністю. Глибока мудрість Сяюнь змушує її задуматись не лише про те, що Шан Чжихуеєй не в змозі віднайти почуття самоповаги, але й бачити розрив та холод у його подружньому житті, тому дівчина невтомно запитує про першопричини життєвого болю. У цих постійних питаннях та спостереженнях вона виходить за рамки реальності та підійма-

ється на новий метафізичний рівень: її співчуття та дослідження усієї трагедії людського існування наділяють дівчину здатністю співстраждати, що веде її до глибоких та піднесених почуттів. Мен Сяюнь можна назвати ідеальним жіночим персонажем у світобаченні Ся Янь. Вона зріла сучасна жінка, яка розуміє традиційну культури із погляду своєї сучасності, здатна роздумувати про складність людського життя на метафізичному рівні, але разом із тим вона не відірвана від соціальної реальності. Усі протиріччя легко примирюються в цій жінці, котра вміло балансує між традицією та сучасністю, розумом та емоціями, окремими людьми та суспільством.

Попри те, що Сяюнь здається досить розважливою та вільною у своїх поглядах, вона все ж не дозволяє собі вільно виявляти свої почуття. Дівчина бореться з ними, і ця боротьба, зрештою, спонукає її піти іншим шляхом і присвятити себе на благо суспільства та людей.

Інтелектуалка-домогосподарка

Третім представленим у п'єсі типажом жінки є **пані Мен**: вона нещодавно здобула освіту, але «новозна» її образу полягає лише в поверхневих скаргах на відсутність допомоги чоловіка в домашніх справах. Здається, що пані Мен уже й сама не може відрізнити себе від жінки із традиційним світоглядом. Її чоловік заробляє написанням статей і тим самим утримує сім'ю, тому їй лишається лише займатися домашніми справами. Вона більше від усіх незадоволена поведінкою Сяюнь, що чудово демонструє її упертість та консерватизм старого типу мислення. Пані Мен не звикла бачити велику кількість листів, які надходять Сяюнь, а спілкування дівчини з Найченем здається їй неприпустимим: *«Рано вранці приходять, на ніч залишається, то вони гучно сваряться, то вже тримаються за руки»* (夏衍, 2011: 160). Світогляд пані Мен сформований під впливом старих морально-етичних засад, через що вона і сперечається із Сяюнь. Основна колізія полягає в тому, що жінки традиційної культури давно втратили індивідуальність і перетворились на прислугу для чоловіків. У п'єсі «Ароматні трави на горизонті» навіть не подається її ім'я – лише зазначається, що вона пані Мен, хоча її персонажу відведено багато сцен. Це підводить до думки, що Ся Янь свідомо чи ні позбавив її імені і сама «пані Мен» стала символічним збірним образом жінок, які після навчання повернулися назад у тенета традиційного домострою.

Незважаючи на різний культурно-освітній бекграунд пані Мен та Сяюнь, Ся Янь не зупиняється

лише на протиставленні їхнього інтелектуального підґрунтя. Хоча пані Мен дотримується більш традиційного світогляду, але вона дуже добра, завжди дарує людям тепло, відчуття спокою та домашнього щастя. Вона часто скаржиться на чоловіка, однак її скарги не такі, як у Ши Юнфен, вони підкріплені любов'ю та дружелюбністю, у той час як скарги Юнфен – це спосіб звільнення від власних внутрішніх претензій. Звісно, пані Мен незадоволена способом життя юної Сяюнь, однак це не означає, що вона не піклується про дівчину. Особливо це проявляється, коли Сяюнь покидає їх, тоді жінку справді непокоїть благополуччя дівчини: *«Мені страшно, почувши як одиноко плаче та дівчина, я згадую Сяюнь»* (夏衍, 2011: 208). Неприязнь до Сяюнь не затуманює властивих їй материнських почуттів. Пані Мен з ентузіазмом ставиться до своїх друзів: прагне відсвяткувати день народження Юнфен, котра знаходиться у скрутному становищі, намагається урегулювати конфлікт у подружжі Шан, віддає їм місце для поїздки, коли стає небезпечно. Таке ставлення у неї і до незнайомих людей, вона добровільно допомагає вагітній жінці. Слова та вчинки пані Мен наче вогонь, що здатен розтопити крижане серце. Вона не вміє прикидатися і бути неширою і, на відміну від Юнфен, не сильно переймається тим, що може втратити лице⁸. Навпаки, вона переконана, що може вільно висловлювати свою думку, не церемониться, підбираючи для цього слова. Вона старша жінка, має більший життєвий досвід, тому не бачить причин мовчати чи терпіти те, що їй не подобається або не влаштовує. Пані Мен не приховує незадоволення життям Сяюнь попри те, що є її тіткою; її скарги на чоловіка, вдома чи в компанії, здебільшого випадкові; навіть її незадоволення Чжихуеєм через від'їзд Сяюнь залишається непомітним. Через прямолінійність та легкість, це буркотіння пані Мен нікому не набридає.

Висновки. Творчість Ся Янь різноманітна та багатогранна. У своїх творах він пропонує наукове пояснення сучасним політичним процесам та їхнім наслідкам, вивчає трансформації сім'ї як соціального інституту. Зокрема, він досліджує таке складне та широке питання, як проблема жінки у тогочасному суспільстві. Через зображення трьох освічених жінок Ся Янь демонструє три різні типи жіночих образів, пропонує глядачеві проаналізувати разом із ним ту соціальну ідентичність,

⁸ Кит. 丢面子 або 扫面子; для китайців надзвичайно важливо зберегти свою репутацію (своє лице 留面子), крім того, і псування репутації інших людей вважається недостойним вчинком.

що формується та трансформується у відповідь на зміну середовища. Незважаючи на свободи та права нарівні з чоловіками в більшості сфер економічного, культурного, сімейного та політичного життя, традиційний світогляд й досі міцно тримав у своїх тенетах навіть найпрогресивніших жінок. Тому Ся Янь шляхом зображення різних моделей жіночої поведінки (виведених нами у запропоновану типологію: зневірена інтелектуалка, прогресивна інтелектуалка, інтелектуалка-домогос-

подарка) та особливостей чоловічої поведінки підтвердив думку про те, що у першій половині ХХ ст. у соціумі все ще переважала думка про маловартість жінки, а усі її спроби стати незалежною активною особистістю закінчувалися невдачею. У світогляді кожної з героїнь у п'єсі Ся Янь «Ароматні трави на горизонті» по-своєму простежуються патріархальні способи поведінки та традиційні форми самореалізації, що, зрештою, не дають їм повного звільнення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воробей О. С. Творчість Лао Ше і китайська розмовна драма першої половини ХХ ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.04. Київ, 2013. 19 с.
2. Eberstein, B. A Selective Guide to Chinese Literature, 1900–1949. Volume 4, The Drama. Leiden: E. J. Brill, 1990, 347 p.
3. McDougall B. S. The literature of China in the twentieth century. London : Hurst, 1997. 504 p.
4. 丁帆, 朱晓进. 中国现代文学. 第2版(修订本). 南京: 南京大学出版社, 2007.8. 454页。
5. 中国现代话剧历史 / 刘方政著. 北京: 人民文学出版社, 2009. 341页。
6. 乔治·贝克. 戏剧技巧. 北京: 中国戏剧出版社, 2004年. 493页。
7. 夏衍. 上海屋檐下; 芳草天涯 / 夏衍著. 北京: 华夏出版社, 2011. 266页。
8. 王凤仙. 论夏衍《芳草天涯》中的女性叙事 URL : <https://wenku.baidu.com/view/a36b276f094e767f5acfa1c7aa00b52acfc79cce.html?fr=search-1-income3-psrec1&fixfr=kwVHyGibVHWnt90yCvxStQ%3D%3D> (дата звернення 29.01.2021)
9. 钱理群. 中国现代文学三十年. 北京: 北京大学出版社, 1999. 667页。)

REFERENCES

1. Vorobei, Olha. (2013). *Tvorchist Lao She i kytajska rozmovna drama pershoi polovyny XX st.* [Lao She's Works and Chinese Spoken Drama in the First Half of the 20th century]. PhD Thesis in Philology: 10. 01. 04. Kyiv, 2013, 19 p. [in Ukrainian].
2. Eberstein, B. A Selective Guide to Chinese Literature, 1900–1949. Volume 4, The Drama. Leiden: E. J. Brill, 1990, 347 p.
3. McDougall B. S. The literature of China in the twentieth century. London: Hurst, 1997. 504 p.
4. Ding Fan, Zhu Xiaojin. *Zhongguo xiandai wenxue. Di erban (xiudingben)* [Chinese Modern Literature. The Second Edition (edited)]. Nanjing: Nanjing University Press, 2007. 454 p. [in Chinese].
5. *Zhongguo xiandai huaju lishi* [The History of Chinese Modern Spoken drama] / ed. by Liu Fangzheng Peking: People's Literature Press, 2009. 341 p. [in Chinese].
6. George Baker. *Xiju jishu* [Drama Techniques]. Peking: Chinese Theatre Press, 2004. 493 p. [in Chinese].
7. Xia Yan. *Shangjai wuyanxia; Fangcao tianya.* [Under the Roofs of Shanghai; Fragrant Flowers on the Horizon] Peking: Huaxia Press, 2011. 266 p. [in Chinese].
8. Wang Fengxian. *Lun Xia Yan «Fangcao tianya» zhongde nüxing xushi.* [Proceedings on Women's characters in the play «Fragrant Flowers on the Horizon»] URL: <https://wenku.baidu.com/view/a36b276f094e767f5acfa1c7aa00b52acfc79cce.html?fr=search-1-income3-psrec1&fixfr=kwVHyGibVHWnt90yCvxStQ%3D%3D> (Last viewed 29.01.2021). [in Chinese].
9. Qian Liqun. *Zhongguo xiandai wenxue sanshinian.* [Chinese Modern Literature for the Past 30 years]. Peking: Peking University Press, 1999. 667 p. [in Chinese].